

Міністерство культури та стратегічних комунікацій України
Національна музична академія України імені П. І. Чайковського

Методична розробка спеціального курсу
За темою творчого мистецького проєкту
Назва курсу

**АЛЬТОВІ ТВОРИ ЄВГЕНА СТАНКОВИЧА
В
КОНЦЕРТНОМУ ТА НАВЧАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНОМУ
РЕПЕРТУАРІ**

Здобувача ступеня доктора мистецтв
Кафедри струнно-смичкових інструментів
Ощепкова Максима Олеговича

Творчий керівник
Гаврилець Дмитро Григорович
кандидат мистецтвознавства,
заслужений діяч мистецтв України, професор

Науковий консультант
Городецький Антон Вікторович
кандидат мистецтвознавства,
доцент, який не має вченого звання доцента

Київ – 2025

ЗМІСТ

1. АЛЬТ У ТВОРЧОСТІ ЄВГЕНА СТАНКОВИЧА.....	3
2. АЛЬТОВІ КОНЦЕРТИ ЄВГЕНА СТАНКОВИЧА: ІСТОРІЯ СТВОРЕННЯ ТА ВИКОНАНЬ	5
3. «ГІРСЬКА ЛЕГЕНДА» ДЛЯ АЛЬТА І СТРУННИХ: ІСТОРІЯ, ВІДОМІ ЗАПИСИ ТВОРУ	8
4. «КАМЕРНА СИМФОНІЯ № 15» ДЛЯ СОЛЬНОГО АЛЬТА ТА КАМЕРНОГО ОРКЕСТРУ.....	12
5. АЛЬТОВІ ТВОРИ ЄВГЕНА СТАНКОВИЧА В НАВЧАЛЬНО- ПЕДАГОГІЧНОМУ РЕПЕРТУАРІ	13
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ.....	17

1. АЛЬТ У ТВОРЧОСТІ ЄВГЕНА СТАНКОВИЧА

Інтерес до сольного альту у Євгена Станковича виник у доволі зрілому віці – майже на початку 2000-х років. Концерт для альту з оркестром № 1 – його перший опус для цього інструмента, був написаний на зламі століть – у 1999-му році. Майже слідом за ним – у 2003-му році, з'являється «Гірська легенда» у версії для альту і фортепіано. Вже за рік було створено Симфонію-концерт для альту та симфонічного оркестру № 2. Потім, після тривалої перерви у 2018-му році з'являється «Камерна симфонія № 15» для альту та камерного оркестру – наразі крайній твір в альтовому доробку композитора.

У наведеному переліку можна простежити дві цікаві тенденції. Перша пов'язана з хронологією – сольний альт зацікавив композитора у період творчої зрілості. Така ситуація є доволі типовою для історії альтового мистецтва, адже композитори часто починали писати для альту досить пізно. В цьому аспекті загальновідомими є, зокрема, альтова версія кларнетових сонат І. Брамса та його кларнетового квінтету, Сюїти для альту соло М. Рegera, Концерт для альту з оркестром Б. Бартока, оркестрова версія «Lachrymae» Б. Бріттена тощо. Оскільки альт є філософом з-поміж інших музичних інструментів, то йому пасує відповідне образно-змістовне наповнення творів. Відтак зовсім не дивно, що композитори часто звертають свою увагу на нього у тому віці, коли життєва мудрість та зрілість бере верх над максималізмом та неспокоєм юності та молодості.

Друга тенденція пов'язана з пріоритетністю творів великої форми у жанровій парадигмі альтового доробку Є. Станковича. Причому мова йде не просто про втілення композиторських задумів у жанрі інструментального концерту як такого, а ще й про симфонізацію цього жанру – офіційно з Симфонії-концерту № 2 (на що вказує навіть сама назва), а фактично вже з Альтового концерту № 1, у якому роль оркестру є надзвичайно важливою і який відзначений масштабом композиторського задуму, що значно виходить за межі суто інструментального концерту.

Також слід відзначити, що названі опуси фактично знаходяться біля витоків творів у жанрі інструментального концерту у композиторському доробку. За виключенням ранніх Концертино для флейти і скрипки (1968) та Концерту для віолончелі з оркестром № 1, написаного у 1970-му році, решта творів починають з'являтися якраз-таки з моменту появи Першого альтового концерту у 1999-му році. У 2004-му – Концерт-поема для скрипки та симфонічного оркестру (або ж Концерт № 1) та Симфонія-концерт для альту з оркестром. У 2006-му – Концерт № 2 для скрипки з оркестром, у 2008-му – Концерт для флейти з оркестром, а у 2010-му – Концерт-рапсодія для труби та камерного оркестру. Скрипкові концерти № 3, 4, 5 з'являються у 2015-му, 2016-му та 2017-му році відповідно, а між ними – Другий віолончельний концерт у 2016-му році. На сьогоднішній день вінчає цей список Концерт-сюїта для скрипки та малого симфонічного оркестру «В стилі ретро», датована 2020-м роком.

Український альтист та один із дослідників альтового доробку композитора А. Тучапець звертає нашу увагу на ще один суттєвий факт щодо альтової творчості Є. Станковича: «Сольні альтові твори – особлива сторінка інструментальної музики Є. Станковича, крім того, очевидним постає той факт, що і сам композитор надає їм важливого значення. Про це, зокрема, яскраво свідчать програми двох концертів з нагоди композиторських ювілеїв у 2002–му та 2007–му роках. Так, наприклад, у концерті 2002–го року поряд із відомою “Симфонією Пасторалей для скрипки та симфонічного оркестру” та Сюїтою з балету “Ніч перед Різдвом” також було виконано “Концерт № 1 для альту з оркестром”, а у 2007–му році “Симфонія–концерт для альту з оркестром” прозвучала в один вечір з “Концертом для скрипки з оркестром № 2” та “Симфонією № 3”. Показовим є і те, що “Концерт № 1 для альту з оркестром” хронологічно розташований майже біля витоків цього жанру у творчості композитора, адже він фактично є другим (після раннього “Концерту для віолончелі з оркестром № 1”), який, до того ж, передуює появі цілої низки подальших визначних концертних опусів композитора у найближчі роки» [34, С. 40].

Аналогічна ситуація виявилася і з «Гірською легендою». Її було виконано на одному з концертів, присвячених святкуванню 75-річчя Є. Станковича, який відбувся у залі Національної академії мистецтв України у 2017-му році. Тоді, з-поміж його творами – «Прадавніми гірськими танцями Верховини» для двох фортепіано, «Українською поемою» для скрипки і фортепіано, «Quasi сонатою № 2» для флейти і фортепіано, знаменитою Камерною симфонією № 3 з сольною флейтою, «Елегією пам'яті Станіслава Людкевича» для струнних, фіналом Камерної симфонії № 7 «Якось у великого Вівальді» та «Фінською колисковою» для двох скрипок і струнних також прозвучала і альтова п'єса композитора. Солістом у «Гірській легенді» виступив альтист Олександр Лагоша у супроводі Національного камерного ансамблю «Київські солісти» під управлінням Володимира Сіренка.

На нашу думку, ювілейний концерт є не просто святковою подією – це завжди свого роду підсумок вже зробленого на даний момент. І хоча у творчому доробку Є. Станковича, напевно, немає прохідних творів, але цілком очевидно, що альтові твори з-поміж інших вирізняються особливим ступенем репрезентативності та є справжньою квінтесенцією думок та переживань композитора за певний період часу.

2. АЛЬТОВІ КОНЦЕРТИ ЄВГЕНА СТАНКОВИЧА: ІСТОРІЯ СТВОРЕННЯ ТА ВИКОНАНЬ

Концерт для альту з оркестром № 1 був створений у 1999-му році. На його написання композитора надихнуло знайомство з альтистом Андрієм Війтовичем, яке відбулося у 1998-му році. Сьогодні А. Війтович є концертмейстером групи альтів оркестру Королівського оперного театру «Ковент-Гарден», професором Королівського музичного коледжу у Лондоні, має сольні виступи у країнах Європи, Північної та Південної Америки. На той час він мав концерт у Києві, у тоді ще просто Малому залі Національної музичної академії України імені П.І. Чайковського, разом із піаністкою Ольгою Ліфоренко, на якому був присутній і Євген Станкович. Зазначимо, що

у програмі були відсутні твори українських композиторів, яких, за словами самого А. Війтовича, він тоді знав погано.

Після концерту Є. Станкович спитав у альтиста чому не було української музики. Цією нагодою не можна було не скористатися і музикант попросив композитора написати щось для нього. Є. Станкович доволі фундаментально підійшов до роботи над Першим альтовим концертом, а загалом – першим сольним альтовим твором у своєму доробку. Він деякий час ретельно вивчав все, що було написано до нього з альтових концертів іншими композиторами. У підсумку – у 1999-му році партитура нового твору побачила світ.

Що стосується першого виконання, то наразі нам невідомо, коли і де воно відбулося – вочевидь його здійснив А. Війтович. Втім є відомості про одне із знакових виконань цього опусу, яке відбулося на концерті, присвяченому 60- річному ювілею Є. Станковича 20-го вересня 2002-го року на сцені Національної опери України. Солістом виступив запрошений з Голандії альтист Даніїл Райскін у супроводі Національного симфонічного оркестру України під орудою В. Сіренка. Д. Райскіна запросив відомий український режисер Сергій Проскурня, який займався організацією цього заходу. Концерт для альту з оркестром № 1 прозвучав ще на одному з ювілейних заходів композитора через 15 років, на святкуванні 75-річчя Є. Станковича. Цього разу у якості соліста виступив А. Війтович разом із Національним симфонічним оркестром України під управлінням В. Сіренка на сцені Великого залу Національної музичної академії України імені П. І. Чайковського.

Що ж стосується інших пам'ятних виконань та виконавців Концерту для альту з оркестром № 1, то у даному контексті варто згадати Дмитра Гаврильця – відомого українського альтиста, професора класу альту нашої Академії, багаторічного завідуючого кафедрою струнно-смічкових інструментів НМАУ імені П.І. Чайковського (2006–2020), арт-директора Міжнародного конкурсу альтистів імені Зенона Дашака. Він, фактично, також стояв біля витоків Першого концерту, адже саме до нього звертався Є. Станкович за порадами щодо прикладів альтових творів концертного жанру та за нотним матеріалом,

коли тільки планував писати твір. Згодом, Д. Гаврилець також неодноразово виконував цей твір з оркестром на провідних українських сценах – у Києві, Львові та Харкові. Найбільш визначне виконання відбулося у Києві у 2004-му році на концерті-відкритті Міжнародного конкурсу альтистів імені Зенона Дашака – у Колонному залі імені М. В. Лисенка з Національним симфонічним оркестром України під орудою Віктора Плоськіни.

Також у 2008-му році він видав свою власну редакцію сольної партії твору у збірці «Три концерти для альту з оркестром», куди також увійшли Альтові концерти Ярослава Верещагіна та Анни Гаврилець. Нотному тексту Концерту Є. Станковича у цій збірці передуює невеличка передмова – музикознавчий нарис, здійснений Д. Гаврильцем. У цьому контексті також доречно буде згадати, що музикознавчий аналіз твору міститься у дисертаційному дослідженні Д. Гаврильця «Європейський альтовий концерт: генезис, еволюція та жанрові моделі» 2012-го року.

У 2004-му році побачив світ Другий альтовий концерт Є. Станковича, повна назва якого – Симфонія-концерт для альту і симфонічного оркестру. Його адресатом став вже знайомий нам Д. Райскін. Він і став першим виконавцем твору, щоправда зіграв він його не в Україні, а за кордоном – в оперному театрі німецького міста Бонн, з місцевим оркестром під орудою Романа Кофмана, який на той час був там Генеральним музичним директором оперного театру та керівником Бетховенського симфонічного оркестру. На цьому, вочевидь, закінчується історія виконань цього опусу Д. Райскіним, адже невдовзі він завершив свою виконавську кар'єру і поміняв альт на диригентську паличку. Зокрема сьогодні він очолює Вінніпезький симфонічний оркестр та є головним диригентом Словацького філармонійного оркестру.

Натомість ця естафета була підхоплена А. Війтовичем, який виконав Симфонію-концерт 2-го жовтня 2007-го року на сцені Національної опери України разом із Національним симфонічним оркестром України під управлінням Володимира Сіренка. Захід був приурочений новій ювілейній

даті композитора – цього разу 65-річчю. Відтоді А. Війтович залишається ледь не єдиним інтерпретатором твору (якщо брати до уваги концертні виконання разом із оркестром). Відомо також про ще одне його виконання Другого концерту в Україні 30 жовтня 2016-го року на сцені Колонного залу імені М. В. Лисенка. І знову в ансамблі з Національним симфонічним оркестром України та В. Сіренко.

Альтові концерти Є. Станковича є безцінним внеском композитора у скарбницю світового альтового репертуару. Хочеться, щоб вони все-таки частіше лунали зі сцени у концертному виконанні, особливо за кордоном. І це, на нашу думку, є зараз одним із найголовніших пріоритетів для українських виконавців-альтистів, чимало з яких сьогодні гідно представляють нашу державу на міжнародній арені. Ще одна суттєва проблема, яка потребує вирішення – відсутність студійних аудіозаписів альтових концертів.

3. «ГІРСЬКА ЛЕГЕНДА» ДЛЯ АЛЬТА І СТРУННИХ: ІСТОРІЯ, ВІДОМІ ЗАПИСИ ТВОРУ

«Гірська легенда» Є. Станковича побачила світ у 2003-му році. Твір був написаний у якості обов’язкової п’єси для Міжнародного конкурсу альтистів імені Зенона Дашака¹, який відбувся у Києві наступного року. Непересічна подія, справжнє свято альтової музики, яке зібрало 42 учасники з п’яти країн – України, Росії, Білорусії, Молдови та Китаю. Ініціатором проведення конкурсу, його арт-директором став учень З. Дашака, провідний український альтист, педагог, який і нині є професором класу альту кафедри струнно-смічкових інструментів – Дмитро Гаврилець.

У своїй початковій версії «Гірська легенда» була написана для альту і фортепіано, але вже за два роки композитор представив версію твору для альту і струнного оркестру. Приводом для створення цієї версії стала знову ж таки визначна мистецька подія – Другий міжнародний музичний фестиваль «Kyiv

---

¹ Зенон Олексійович Дашак (1928–1993) – український альтист, педагог. З 1954-го до 1965-го року працював у Київській державній консерваторії (доцент, завідувач кафедрою струнно-смічкових інструментів, проректор з наукової та навчальної роботи). Ректор та професор класу альту Львівської державної консерваторії (1965–1991). Серед його учнів, зокрема, А. Венжега, Д. Гаврилець, Ю. Далецький, Ю. Женчур, Ю. Холодов, Ю. Золотаренко, Б. Щуцький.

Festival 2005, а саме концерт, який відбувся 31-го березня у рамках «Днів співпраці» між лондонською «Guildhall School of Music and Drama» та Національною музичною академією України імені П. І. Чайковського у великому залі Академії. Партію сольного альту виконав Андрій Тучапець (на той час асистент-стажист кафедри струнно-смичкових інструментів академії)² у супроводі Державного камерного ансамблю «Київські солісти» під орудою Богодара Которовича.

Від того часу «Гірська легенда» існує паралельно у двох версіях, які абсолютно не відрізняються між собою за формою та не мають принципової драматургічної різниці. У навчальному процесі, через зрозумілі причини, частіше можна почути фортепіанну версію твору, у концертному здебільшого виконується оркестрова. Звісно, оркестрова версія вигідно вирізняється більшою масштабністю та розмаїттям оркестрових фарб, що зрештою знову ж таки доводить, що оркестровий масштаб це рідна стихія Є. Станковича, що «проривається» навіть у подібні малі форми.

Оскільки ми живемо у час бурхливого розвитку цифрових технологій, закарбування музичного твору в аудіозаписі вже давно стало неодмінним атрибутом його успішного існування та певною мірою увіковічення. Саме тому необхідно сказати про існуючі на сьогоднішній день записи «Гірської легенди». Поки що існує лише дві аудіоверсії – обидві українські, в обох випадках це оркестровий варіант. Перша була здійснена А. Тучапцем (альт) та Національним ансамблем солістів «Київська камерата» під управлінням Валерія Матюхіна та вийшла у складі компакт-диску «Yevhen Stankovych. Chamber works»³ у 2007-му році. На відміну від першої – студійної версії, другий аудіозапис зафіксував концертний, «живий» варіант у виконанні Олександра Лагоші (альт) у супроводі Державного камерного ансамблю

---

² Нині Андрій Тучапець є в. о. доцента кафедри струнно смичкових інструментів НМАУ імені П. І. Чайковського.

³ Євген Станкович. Камерні твори.

«Київські солісти» (диригент – Б. Которович)⁴. Компакт-диск «Yevhen Stankovych. Live in Kyiv»⁵ із записом твору було презентовано у 2008-му році.

«Гірська легенда» займає особливе місце у репертуарі А. Тучапця, починаючи навіть з того факту, що саме він здійснив згадане раніше прем'єрне виконання її оркестрової версії у 2005-му році. З того часу він неодноразово виступав з нею на різних сценах. Так, наприклад, 18-го листопада 2018-го року, альтист знову презентував твір для публіки у супроводі НАС «Київська камерата». Зазначена подія відбулася на Камерній сцені Львівської опери у рамках «XVII Міжнародного фестивалю оперного мистецтва імені Соломії Крушельницької». Ми знайшли відгук Л. Назар-Шевчук, щодо цього концерту, у якому зокрема йдеться і про «Гірську легенду»: «Соліст Андрій Тучапєць надзвичайно тонко й філігранно провів свою партію, дискретно та майстерно, з огляду на м'який “віоловий” тембр свого інструменту, виявивши і лірико-звукописні теми, і монологічні роздуми-награвання, і віртуозні танцювально-інструментальні епізоди» [22].

Здійснений альтистом у тандемі з НАС «Київська камерата» у 2007-му році запис на сьогоднішній день залишається першою і єдиною студійною аудіоверсією твору. Це, звісно ж, позначилося на його якості, яка відзначається ідеальною збалансованістю, майже математичною ансамблевою вивіреністю, що є характерною рисою по-справжньому фахової студійної роботи. Технічний бік виконання сольної партії А. Тучапцем відзначається віртуозністю найвищого гатунку, що яскраво демонструє та легкість, з якою музикант вирішує складні інструментальні ребуси середнього розділу форми.

Але справжнім «козирем» інтерпретації музиканта є його ставлення до звуку, вміння оперувати розмаїттям альтового тембру, володіння вібрато. Головним пріоритетом у побудові власної інтерпретаційної моделі для А. Тучапця, вочевидь, стало виведення на передній план ліризму музики

⁴ Олександр Лагоша (1968–2025) – український альтист та педагог. Від 1998-го року був солістом та концертмейстером групи альтів Національного камерного ансамблю «Київські солісти», викладач класу альта кафедри струнно-смічкових інструментів НМАУ імені П. І. Чайковського.

⁵ Євген Станкович. Наживо у Києві.

Є. Станковича. Це яскраво підтверджує вже неодноразово згаданий нами віртуозний середній розділ, у якому, незважаючи на будь-які технічні незручності, альтист все одно зберігає благородство та наспівність звучання. Також хотілося б відзначити його потяг до так званих «довгих фраз», які забезпечують «архітектурну» цілісність композиції.

Запис виконання О. Лагоші було здійснено 10-го жовтня 2008-го року під час концерту Державного камерного ансамблю «Київські солісти» (диригент – Б. Которович), який відбувся у Національній філармонії України. Показово, що захід було цілковито присвячено творчості Є. Станковича, а з огляду на дату навіть можемо припустити, що він був приурочений до святкування дня народження композитора (19-го вересня), хоча в нас немає достеменної інформації з цього приводу. Втім, якщо це справді так, маємо ще один приклад включення альтових творів Маестро у вітальні концертні програми з нагоди його уродин.

Як і А. Тучапець, О. Лагоша часто виконував «Гірську легенду» у різних концертах – безумовно, це одна з репертуарних «корон» музиканта. Показово, що вона була присутня у програмі його сольного концерту з нагоди власного 50-річного ювілею, поряд із Альтовим концертом Г. Ф. Телемана, Гранд-сонатою Н. Паганіні, Концертною п'єсою Дж. Енеску та іншими «альтовими шлягерами». Захід відбувся на сцені Національної філармонії України 23-го грудня 2018-го року.

Якщо виконання А. Тучапця просякнуте витонченим ліризмом, то інтерпретація О. Лагоші відзначається драматизмом, який, на нашу думку, притаманний виконавському почерку альтиста. Так, наприклад, під час прослуховування середнього розділу виникає відчуття справжнього зіткнення «не на життя, а на смерть» між сольним альтом (який звучить у буквальному сенсі на межі його можливостей) та оркестровою масою. Цікавою драматургічною знахідкою видається застосування цезури на межі другого та третього розділів форми. Що стосується кантиленних епізодів, то О. Лагоша виконує їх більш декламаційно, підкреслюючи кожен синкопований ритм,

загострено реагуючи на нюансові та гармонічні зміни нотного тексту, що знову ж таки є особливістю його індивідуальної виконавської манери.

Як бачимо, Є. Станкович заклав у «Гірську легенду» значну палітру можливостей для самовираження артистів, яка дозволяє їм створювати абсолютно несхожі між собою інтерпретації, кожна з яких є по-своєму цінною та цікавою. Хотілося б, аби цих інтерпретацій ставало дедалі більше та активніше розширювалася фонотека твору, адже приховування такого скарбу від світової музичної спільноти є неприпустимим.

4. «КАМЕРНА СИМФОНІЯ № 15» ДЛЯ СОЛЬНОГО АЛЬТА ТА КАМЕРНОГО ОРКЕСТРУ

«Однією з вирішальних умов поступу ансамблю “Київська Камерата” (слово “камерата” у перекладі з італійської означає “компанія”, “співдружність”), його активної участі в концертному житті України стало активне співробітництво, “співдружність” з найвідомішими сучасними вітчизняними композиторами. До таких належали, зокрема, Мирослав Скорик, Євген Станкович, Олег Кива, Леонід Грабовський, Валентин Сильвестров, Ярослав Верещагін, Володимир Зубицький, Юрій Іщенко, Іван Карабиць та ін. І це не випадково, адже співпраця і безпосереднє спілкування з композитором-сучасником є безцінними для музикантів-виконавців» [4, с. 283].

Співпраця Є. Станковича-композитора з «Київською камератою» (у 1991–1992-му роках він також обіймав адміністративну посаду – художнього керівника колективу) триває вже декілька десятиліть. Вона розпочалася «Камерної симфонії № 2» пам’яті Б. Лятошинського у 1980-му році. Відтоді вона продовжилася на постійній основі і більша частина Камерних симфоній композитора (яких на сьогоднішній день нараховується 15) стала основним предметом цієї співпраці. Крайній, написаний Є. Станковичем у цьому жанрі твір – «Камерна симфонія № 15» для сольного альту та камерного оркестру, датована 2018-м роком на даний час є також крайнім сольним альтовим твором композитора. З них усіх він один має персональну присвяту – українській музикознавиці Анні Луніній але фактично твір писався з

розрахунку на виконавські сили «Київської камерати». Перше і швидше за все єдине публічне виконання відбулося 25-го вересня 2018-го року у Національній філармонії України – знову-таки вочевидь цей концерт було приурочено до дня народження композитора, хоча й не ювілейній даті. Партію сольного альту представила артистка та солістка колективу Катерина Супрун разом із Національним ансамблем солістів «Київська камерата» під управлінням В. Матюхіна.

5. АЛЬТОВІ ТВОРИ ЄВГЕНА СТАНКОВИЧА В НАВЧАЛЬНО- ПЕДАГОГІЧНОМУ РЕПЕРТУАРІ

На сьогоднішній день усі альтові твори Є. Станковича крім «Камерної симфонії № 15» є невід’ємною частиною навчально-педагогічного репертуару музичних вишів України⁶. Втім, їх входження у нього було пов’язане з подоланням певних стереотипів, пов’язаних із сучасною академічною музикою та її виконавцями. Зокрема існує хибна і доволі поширена думка про те, що виконання сучасної академічної музики не вимагає від виконавця такого ж високого рівня володіння інструментом, як, наприклад, виконання творів І. С. Баха чи В. А. Моцарта і навіть більше – її часте виконання може зашкодити технічному рівню музиканта. Якщо ми говоримо про струнно-смичкові інструменти, то в першу чергу мається на увазі точність звуковисотного інтонування, якість звуковидобування тощо. Насправді причина можливих погіршень здебільшого полягають у невмінні швидко переключатися між різними стильовими напрямками, незбалансованості у підборі репертуару.

Сучасна академічна музика вимагає від виконавця певних навичок, як в аспекті музичного мислення, так і пов’язаних із технологічним аспектом гри на інструменті. Що стосується музичного мислення, то в першу чергу мова йдеться про інтонування, але не у звичному для більшості з нас звуковисотному аспекті, а в розумінні «виголошення» на інструменті найменших часток мелодії, які мають виразно-змістовне значення, зрештою –

---

⁶ «Камерна симфонія № 15» ще чекає свого часу, головною перешкодою для неї на цьому шляху є відсутність клавіру.

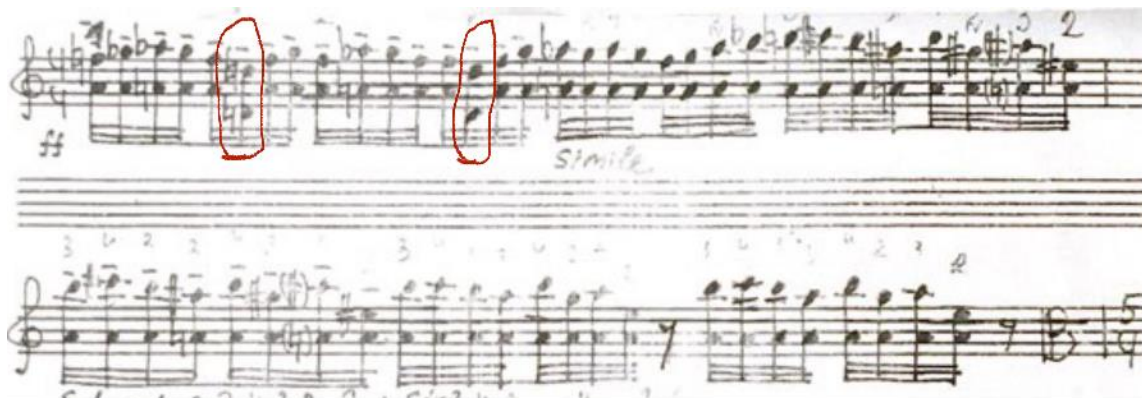
фразування. Музичне мистецтво впринципі є комунікативним за своєю природою, а у сучасній академічній музиці комунікативний аспект є доволі часто яскраво виявленим. Що стосується технології, то у даному випадку в першу чергу мова йде про звуковидобування. Звук у всіх його проявах, які включають в себе атаку, тембр, динаміку, різні нетипові прийоми звуковидобування. І в цьому аспекті альт має широкий спектр можливостей, через що привертає увагу багатьох композиторів сьогодення.

Стосовно ж звуковисотного інтонування у сучасній музиці, то до його точності потрібно ставитися з особливою прискіпливістю, попри досить поширену хибну думку про те, що воно не відіграє важливої ролі. Насправді його точність має надважливе значення (крім окремих, прописаних у нотному тексті випадків), адже будь-яка фальш за своєю сутністю є нічим іншим, як некоректністю відтворення композиторського тексту. Невід'ємною частиною процесу вивчення сучасного твору є робота над звуковидобуванням у широкому значенні цього поняття: над повнотою, об'ємністю та летючістю альтового тону, атакою. Потрібно надзвичайно прискіпливо ставитися до динаміки і впринципі авторських ремарок стосовно звучання. Іноді є сенс їх робити дещо перебільшено, що безумовно додає характеру виконанню твору. Зараз пропонуємо перейти до конкретних прикладів тих завдань, які постають перед виконавцями альтових творів Є. Станковича.

Обидва альтових концерти композитора ставлять перед їх виконавцями загалом подібні завдання. В першу чергу це вже згадані нами звуковисотне інтонування, фразування та звуковидобування. Окремої уваги також вимагає досить складна ритмічна структура творів – різноманітні синкопи, поліритмічні фігурації. Звісно, потрібно також впоратися з віртуозно-технічними завданнями сольної партії. У правій руці це широка штрихова палітра, плавні зміни смичка, справжній альтовий тон. У лівій – різні типи вібрато, чітка артикуляція, пластика у змінах позицій.

Що стосується «Гірської легенди», то у даному випадку наведемо конкретний приклад технічної труднощі і способу її вирішення. Середній

розділ тричастинної форми, яку покладено у її основу є найскладнішим, зокрема з точки зору аплікатури, тому віднайдення найбільш оптимальних варіантів є запорукою успішного вирішення цієї виконавської головоломки. Найбільшою проблемою для багатьох виконавців можуть стати такти 34–35:

Складність цього епізоду полягає у тому, що він виконується у доволі швидкому русі, жодні ритмічні відхилення є неприпустимими, аплікатура заснована на великих розтяжках пальців, яка ускладнюється нюансом *ff*, а відтак можливий тиск правої руки може спровокувати затиснення у лівій, яка і без того знаходиться у доволі напруженому стані. Але є ще один важливий момент, пов'язаний із поняттям зручності. Ми свідомо виділили у наведеному прикладі дві подвійних ноти – октави *re-re*. Якщо у повільному русі їх теоретично і можливо виконати, то в оригінальному вони постають серйозною перешкодою навіть для досвідчених альтистів.

Ми пропонуємо піти на невеличку хитрість і залишити лише верхній звук октави, що одразу значно спрощує завдання і не спричиняє жодних художніх втрат, адже у швидкому темпі ми сприймаємо весь епізод як цільну звукову масу, а не набір окремих звуків, а отже подібна втрата фактично є непомітною для слухачів. Звісно, не можна зловживати подібними «прийомами», але у певних випадках є сенс робити винятки.

«Подолавши такий високий художній бар'єр, музикант справедливо може вважати його своєю творчою перемогою. Задля цього кожен, хто візьметься за виконання цього прекрасного твору, а особливо це стосується

студентів-альтистів, має відчувати себе лідером у цій непростій справі, справжньою мистецькою особистістю, якій (*і лише їй*) під силу передати красу і велич високої Музики» [5, с. 129]. На нашу думку, ці слова Д. Гаврильця, написані ним стосовно Концерту № 1 у повній мірі можуть бути віднесені і до решти альтових творів Є. Станковича.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Бентя Ю. Евгений Станкович пишет оперу по Гоголю. *Gazeta. ua* : газета, 3. 10. 2007. URL : https://gazeta.ua/ru/articles/culture-newspaper/_evgenij-stankovich-pishet-operu-po-gogolyu/184867?mobile=true (дата звернення 1. 11. 2024).
2. Гаврилець Д. Г. Європейський альтовий концерт : генезис, еволюція, жанрові моделі : дис. ... кандидата мистецтвознавства : 17.00.03 «Музичне мистецтво» / Львівська національна музична академія імені М. В. Лисенка. Львів, 2012. 227 с.
3. Гаврилець Д. Г. Жанрові особливості концерту для альту з оркестром № 1 Є. Станковича : виконавський нарис // *Науковий вісник НМАУ імені П. І. Чайковського : музика в просторі сучасності : друга половина ХХ–початок ХХІ ст.* : зб. наукових статей, вип. 68. Київ, НМАУ імені П. І. Чайковського, 2007. С. 125–126.
4. Гаврилець Д. Г. Композитор і виконавець в альтовій музиці : до проблеми творчої співпраці // *Науковий вісник НМАУ імені П. І. Чайковського : композитор і сучасне соціокультурне середовище.* : зб. наукових статей, вип. 75. Київ, НМАУ імені П. І. Чайковського, 2009. С. 276–286.
5. Гаврилець Д. Г. *Педагогічний репертуар альтиста : Три концерти для альту з оркестром.* Національна музична академія імені П. І. Чайковського, «Джура» : Тернопіль, 2008. 176 с.
6. Гаврилець Д. Г. Про що співає альт // *Музика* : науково-популярний журнал з питань музичної культури : вип. 3 (344). Київ, 2004. С. 7.
7. Голинська О. «Станкович посідає особливе місце в моєму житті...». День : газета, 191, 26. 10. 2017. URL : <https://m.day.kyiv.ua/article/kultura/stankovych-posidaye-osoblyve-mistse-v-moyemu-zhytti> (дата звернення 22. 10. 2024).
8. Головащенко М. І. Дашак Зенон Олексійович // Велика українська енциклопедія. URL https://esu.com.ua/search_articles.php?id=23716 (дата звернення 11. 04. 2022).

9. Городецький А. В. Європейське альтове мистецтво першої половини XX століття : виконавська практика та композиторська творчість : дис. ... кандидата мистецтвознавства : 17.00.03 «Музичне мистецтво» / Національна музична академія України імені П. І. Чайковського, Київ, 2019. 216 с.
10. Дедюля Ю. Концерт для альту з оркестром Є. Станковича як приклад втілення жанру у сучасному українському музичному мистецтві. Проблеми взаємодії мистецтва, педагогіки та теорії і практики освіти. Харків, 2011. Вип. 33. С. 123-132.
11. Дедюля Ю. М. Твори крупної форми для альту в українській музиці останньої третини XX–поч. XXI століть : жанрово-стильовий пошук дис. ... кандидата мистецтвознавства : 17.00.03 «Музичне мистецтво» / Харківський національний університет мистецтв імені І. П. Котляревського. Харків, 2021. 311 с.
12. Дейчук О. Темброва драматургія у системі композиційного ритму камерних симфоній Є. Станковича. // *Українське музикознавство* : науково-методичний збірник, вип. 35. Київ, НМАУ імені П. І. Чайковського, 2006. С. 225–236.
13. Дзюпина Е. Деякі принципи втілення карпатського фольклору в струнних ансамблях Л. Дичко, М. Скорика, Є. Станковича // *Українське музикознавство* : зб. ст., вип. 17. Київ : Музична Україна, 1983. С. 82–90.
14. Євген Станкович. Офіційний сайт композитора. – URL : <https://stankovych.org.ua/ua/works/chamber.html#> (дата звернення 30.07.2024).
15. Зинькевич Е. С. О настоящем, о былом размышляет Евгений Станкович в беседах с Еленой Зинькевич. Нежин : Издатель ЧП Лысенко М. М., 2012. 312 с.
16. Зинькевич Е. Симфонические гиперболы. О музыке Евгения Станковича. Сумы, 1999. 252 с.
17. Корчова О. О. Бути Станковичем // Буклет до ювілейного концерту. Київ, 2007. 32 с

18. Криса О. Б. Альтове мистецтво Києва у контексті європейських традицій : дис. ... кандидата мистецтвознавства : 17.00.03 «Музичне мистецтво» / Національна музична академія України імені П. І. Чайковського, Київ, 2011. 213 с..

19. Лисняк Н. Музыкальная частота : труды и дни альтиста Райскина. День : газета, 179, 3. 10. 2002. URL : <https://day.kyiv.ua/ru/article/taym-aut/muzykalnaya-chastota> [дата звернення 10. 10. 2024].

20. Лісецький С. Й. Євген Станкович. Київ: Музична Україна, 1987. 64 с.

21. Лунина А. Композитор – маленькая планета. Київ : ДУХ І ЛІТЕРА, 2013. 736 с.

22. Назар-Шевчук Л. Імпресії XVII Міжнародного фестивалю оперного мистецтва імені Соломії Крушельницької // *Музика* : український інтернет-журнал. 05. 03. 2019. URL : <http://mus.art.co.ua/impresii-khvii-mizhnarodnoho-festyvaliu-opernoho-mystetstva-imeni-solomii-krushel-nyts-koi-2/> (дата звернення 28. 04. 2022).

23. Найдюк О. Концерт для альту з оркестром // *Kyiv daily*. 22. 12. 2018. URL : <https://kyivdaily.com.ua/oleksandr-lagosh/> (дата звернення 30. 04. 2022).

24. Немкович О. М. Лагоша Олександр Вікторович. *Енциклопедія сучасної України* : т. 16. Київ : Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2016, оновлено 2025. URL : <https://esu.com.ua/article-52859> (дата звернення 16. 04. 2025).

25. Олійник Л. С. Віртуози смичка. Хрещатик : газета київської міської ради, 44 (2447), 26.03.2004. URL : <http://vlad51a-krest-5.skif.com.ua/ru/4439/art/17902.html> (дата звернення 5. 10. 2024).

26. Ощепков М. О. «Гірська легенда» для альту і струнних Є. Станковича : історія, композиція, драматургія / *Часопис Національної музичної академії України імені П. І. Чайковського* : науковий журнал / [ред.-упор. Д. Юник]. Київ : Видавничий центр НМАУ ім. П. І. Чайковського, 2023. № 4 (61). С. 108– 120.

27. Ощепков М. О. Альтові концерти Євгена Станковича : взаємодія композитора і виконавця / *Часопис Національної музичної академії України імені П. І. Чайковського* : науковий журнал / [ред.-упор. Д. Юник]. Київ : Видавничий центр НМАУ ім. П. І. Чайковського, 2024. № 4 (65). С. 98–111.
28. Польовий О. Тенденції розвитку камерної симфонії у творчості сучасних українських композиторів (до проблеми художнього втілення авторського задуму) // *Українське мистецтвознавство : матеріали, дослідження, рецензії* : зб. статей, Вип. 19. Київ, 2019. С. 151–156.
29. Сіренко Є. І. Жанровий простір скрипкової музики Євгена Станковича : дис. ... кандидата мистецтвознавства : 17.00.03 «Музичне мистецтво» / Національна музична академія України імені П. І. Чайковського. Київ, 2016. 252 с.
30. Станішевський Ю. Чарівний світ Євгена Станковича. Сайт Національної спілки композиторів України [Online]. URL : <https://composersukraine.org/index.php?id=1061> (дата звернення 27. 10. 2024).
31. Станкович-Спольська Р. Є. «Цвіт папороті» Євгена Станковича : проблема жанру : дис. ... кандидата мистецтвознавства : 17.00.03 «Музичне мистецтво» / Національна музична академія України імені П. І. Чайковського. Київ, 2005. 220 с.
32. Стеценко В. К. Методика навчання гри на скрипці: в 2-х томах, том 1 (за редакцією професора Д. Легкера). Львівська державна консерваторія імені М. Лисенка, оркестрова кафедра, 216 с.
33. Сюта Б. Постмодернізм. *Українська музична енциклопедія*. Т.5, Київ : Інститут мистецтвознавства, фольклористики та етнології імені М.Т.Рильського НАН України, 2018. С. 399–400.
34. Тучапець А. І. Альтова музика Євгена Станковича як важливий феномен його композиторської творчості // *Науковий вісник Національної музичної академії України імені П. І. Чайковського* : зб. ст., вип. 127. Київ, 2020. С. 39–51.
35. Тучапець А. І. Творча постать Валерія Матюхіна : до 45-річчя створення «Київської камерати» Альтова музика Євгена Станковича як

важливий феномен його композиторської творчості // *Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв* : зб. ст., вип. 1. Київ, 2023. С. 288–294.

36. Удовиченко М. М. Концертні ампула альта в творчості композиторів XVIII–XXI століття Наукове обґрунтування творчого мистецького проєкту. Харків, 2022. 107 с.

37. Хай М. Й. Синтез фольклору і власного «я» // Music-Review Ukraine. 12.01.2017 URL : <http://www.m-r.co.ua/mr/mr.nsf/0/CA99BF0029385155C22580A500662AF2?OpenDocument> (дата звернення 31. 03. 2024).

38. Чекан О. Е. Соло на увірваній струні // Україна молода. 2004, №55. Дата оновлення : 25.03.2004. URL : <http://www.umoloda.kiev.ua/number/147/164/4905/> (дата звернення 11. 09. 2024).

39. Чекан Ю. І. Євген Станкович : три штрихи до портрета // *Часопис Національної музичної академії України імені П. І. Чайковського* : до 100-річчя Національної музичної академії України імені П. І. Чайковського : № 4 (21). Київ: НМАУ імені П. І. Чайковського, 2013. С. 153–161.

40. Riley M. W. The history of the viola, Vol. 2. Michigan : Printed by Braun-Brumfield, Ann Arbor, 1991. 454 p.

41. Riley M. W. The history of the viola. Michigan : Vol. 1. Braun-Brymfield, Ann Arbor, 1993. 396 p.